

A Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság 2014. II. félévi programjai

Összejöveteleink helyszíne: Magyar Nemzeti Múzeum, Pollack-terem
(1088. Budapest, Múzeum krt. 14-16.)
(*Bejövetel a Bródy Sándor utca felőli bejáraton.*)

2014. szeptember 25. Csütörtök. (17:00)

A Pulszky család és Pulszky Ferenc. Képes családtörténet és személyi ikonográfia

Előadó: dr. Cs. Lengyel Beatrix (történész-szakmuzeológus, a MNM Történeti Fényképtára főosztályvezetője, Budapest)

Az ülést vezeti: Debreczeni-Droppán Béla (titkár)

A képi források használatára, feldolgozásukra – természetesen 19. századi előzményekre is – támaszkodva nagyjából az 1940-es évekkel kezdődően alakult ki a történeti ikonográfia. Kialakultnak tekinthetjük a feldolgozások szerkezetét, rögzültek bizonyos követelmények. Hosszú ideig azonban a fénykép – noha már Vayer Lajos felhívta a figyelmet arra, hogy a történeti ikonográfia tárgyaként kell kezelni – kimaradt a vizsgálatok sorából.

Az elmúlt öt évtizedben a fotográfia mint történeti forrás és mint műtárgy, valós helyet kapott a történeti kutatásokban és múzeumi gyűjteményeinkben. Kialakult vizsgálatának módszertana, s a komplex történeti áttekintésekben a történeti rekonstrukció szerves, szemléletes részeként jelenik meg.

A magyar történeti ikonográfiai kutatások bázisát a Nemzeti Múzeum Történelmi Képcsarnoka és a Történeti Fényképtár együtt alkotják.

A Múzeum kiemelkedő igazgatója, a neves író, politikus és régész Pulszky Ferenc 200 éve született Eperjesen. A Pulszky család képes genealógiája mellett a hosszú életű, mozgalmas és fordulatos életpályát bejárta Pulszky Ferenc ábrázolásainak bemutatása – különös tekintettel az őt megörökítő fényképekre – egyfelől tisztelgés munkássága előtt, másfelől a történeti ikonográfia mint speciális kutatási terület szemléltetése, s a nemzeti múzeumi történeti fényképgyűjtemény értékeinek felvillantása is.

2014. október 30. Csütörtök. (17:00)

Kossuth és Görgei – meg a család

Előadó: dr. Hermann Róbert (történész, Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest)

Az ülést vezeti: dr. Pandula Attila (elnök)

Közismert mondás, hogy minden szentnek maga felé hajlik a keze, s hogy senki sem képes magát teljesen függetleníteni családi kapcsolataitól. Mégis hajlamosak vagyunk megfélemleni arról, hogy a rokoni viszonyok nemcsak a mi mindennapjainkat szövik át, hanem még az általunk nagyra becsült történelmi alakok is így voltak ezzel. A magyar nemesi társadalomban a rokoni kapcsolatok hihetetlen módon meghatározták egy-egy személy, egy-egy ág társadalmi pozícióját és lehetőségeit.

Másod-, harmad-, negyedfokú unokatestvérek, közös déd- és ükszülok egyengethették valakinek a karrierjét, vagy – birtokperек esetén – keseríthették meg az életét.

A szabadságharc két jeles vezetője, Kossuth Lajos és Görgei Artúr egyaránt kiterjedt rokonsággal rendelkezett – Felső-Magyarországon alig volt olyan család, amely valamelyikük rokonságába bele ne tartozott volna. Ugyanakkor Kossuth az 1832-ben Zemplénből történt távozása, Görgei pedig a katonai pálya miatti korai külföldre távozása miatt viszonylag kevésbé tudta kihasználni a rokoni kapcsolatokból származó előnyöket, mint helyben maradó rokonaik

1848-ban vezető pozícióba történő emelkedésük viszont a család és a családtagok szempontjából is felértékelte személyüket. Az előadás arra keresi a választ, hogy rokonságuk mely tagjai számíthattak részükre; illetve, hogy ők maguk érvényesítették-e a rokonsági szempontot személyi döntéseik esetén. Ez Görgei esetében értelemszerűen a katonai kinevezésekre, Kossuthnál viszont mind a katonai, mind a politikai pozíciók betöltésére vonatkozott/vonatkozhatott.

Végül, megpróbálja rekonstruálni azon személyek körét, akik a Kossuth körül a kortársak szerint kialakuló „asszonyi kamarillát” alkották, s választ találni arra a kérdésre, hogy e kamarilla befolyásolta-e Kossuth személyi és politikai döntéseit.

2014. november 27. Csütörtök. (17:00)

A ponyvás szekértől a fejedelmi székig. A Thökölyek

Előadó: prof. dr. Gecsényi Lajos (történész-levéltáros, a MOL ny. főigazgatója, Budapest)

Az ülést vezeti: dr. Kollega-Tarsoly István (alelnök)

1549. április 20-án a kereskedők megnyugtatására Ferdinánd király rendeletére a bécsi városi börtönből szabadon bocsátották az alkalmanként gyulai vagy debreceni lakosként említett Thököly Sebestyén kereskedőt, akit vesztegetés és csempészség gyanújával hetekkel korábban vettek őrizetbe. Thököly azoknak a magyarországi tőzséreknek az egyik meghatározó képviselőjeként vált ismertté, akik a nyugat-európai piacokon oly keresett magyar szarvasmarhát Bécsig vagy éppen Nürnbergig, Augsburgig hajtottak. Több mint két évtizednyi szünet után ismét egy Thököly Sebestyén bukkant fel több kereskedőtársával egyetemben a császárvárosban. Az őrizetbe vett és fegyvercsempészséggel vádolt Thököly ekkor már néhány éve nem csak ismert nagyszombati polgár, de tőkölháza elönnévvel büszke nemesember. Kifinomult mívésséggel készült armálisát 1572. október 22-én állították ki.

Kiterjedt kereskedelmi kapcsolatai éppúgy behálózta az egész hódoltságot, mint Felső-Magyarországot. A meredeken felfelé emelkedő pálya jelentős vagyoni gyarapodással járt együtt. Ez tette lehetővé, hogy 1578-ban páratlan ajánlatot tegyen, 50 ezer tallért kínáljon a legjelentősebb német bankárcsalád, a Fuggerek kezén lévő vöröskői/bibersburgi uradalomért. Az ügylet uralkodói jóváhagyás híján megghiúsult, de nyolc esztendővel később nagy küzdelem árán már Késmárk városa és a hozzá tartozó falvak és a savnyiki vár zálogtulajdonosa. Mindehhez bizonyára hozzájárult az is, hogy 1580-ban özvegyemberként oltárhoz vezette nagylucsei Dóczy Zsuzsannát, egy régi ismert főnemesi család leányát. A pálya következő állomásán 1593. augusztus 20-án a prágai várban kelt bárói diploma „Késmárk bárója” címmel a főrendek közé emelte az evangélikus nemespolgárt, az egykori hódoltsági kereskedőt.

A magyar társadalomban egyedülálló karrier betetőzéseként ő, akit egykor törökbarátsággal vádoltak, a saját költségén fogadott lovasokkal vett részt 1598 márciusában Adolf Schwarzenberg és Pálffy Miklós oldalán Győr visszafoglalásában, majd 1606-ban a rendek megbecsüléseként Illésházy István mellett a bécsi béke aláírásán. Amikor egy esztendővel később meghalt, hatalmas pompával helyezték örök nyugalomra a késmárki templomban. Ott, ahová 300 esztendővel később a

dédunoka, a család utolsó férfi tagja, a hányatott sorsú fejedelem Thököly Imre hamvai is megtértek a kis-ázsiai száműzetésből.

A kor szokása szerint élete alkonyán jó előre elkészített végrendeletében, mintegy „megelőlegezve” a következő évszázad hitbizományi intézményét, nem osztotta fel birtokait gyermekei között, hanem elsőszülött István fiára hagyta Késmárkot. A művelt, külföldön iskolázott István, 1623-ban Thurzó György nádor leányával, Katalinnal kötött házasságával megkapta Árva várát és uradalmát, majd pedig a grófi címet. Ezzel a Thököly család ismételten megerősítette a Magyar Királyság arisztokráciájában elfoglalt helyét. Apja vagyongyűjtő habitusa azonban mind nála, mind ugyancsak István nevű fiánál töretlenül megmaradt. A kortársak szerint ifjabb István gróf, aki kapcsolatban állt a Wesselényi Ferenc nádor vezette rendi mozgalommal és 1670-ben akkor halt meg, amikor a császári csapatok Árva várát ostromolták, egy ízben megjegyezte: „...*mi haszna az ékszereknek, kincseknek, jobb pénzre fordítani és jószágot venni rajtok...*”

2014. december 11. Csütörtök. (17:00)

Eltűnt zászlók nyomában. A katonai zászlók típusai és használatuk a Nagy Háborúban

Előadó: Cs. Kottra Györgyi (a Hadtörténeti Intézet és Múzeum ny. muzeológusa, Budapest, MHGT)

Az ülést vezeti: Reisz T. Csaba (alelnök)

Előadásomban a Monarchia hadereje által használt császári és királyi, magyar királyi csapatzászlókkal, a menetzászlókkal és mindezek háború alatti sorsával foglalkozom. Az 1915-ben kiadott, az új típusú csapatzászlókra vonatkozó rendelet következtében került sor 1916-ban az úgynevezett „zászló-visszavonási” rendelet kiadására, amelynek nyomán sajátságos helyzet alakult ki a harcoló csapatoknál. Kitérek arra, hogy miként válhatott egy ilyen fontos rendelet „fantomrendeletté” – hiszen nyoma a kor dokumentumai között, bár széles körben hivatkoznak rá, mind a mai napig fellelhetetlen –, továbbá hogy mi indokolta/indokolhatta kiadását. Bemutatom a rendelet nyomán megjelent menetzászlók fajtáit és a körülöttük kialakult spontán kultuszt, valamint azt, hogy hogyan hatott mindez a vegyes nemzetiségű állományra.

Foglalkozom az 1915-ös rendelet előzményeivel is, a haditengerészet képviselőinek az új zászlórendelettel kapcsolatban a magyar országgyűlésre gyakorolt nyomásával, illetve a zászlórendelet fogadtatásával a hadseregben és a civil szférában. Bemutatom az évszázados hagyományokkal szakító új csapatzászlókat és szerepüket a háború végén.

Összefoglalómban kitérek arra, hogy a nem következetesen végrehajtott zászlóvisszavonás és az annak eredményeképpen kialakult vegyes zászlóhasználat, tehát a megszokott, változ(at)atlannak ismert, állandó(nak tudott) kommunikációs jel eltűnése és/vagy megváltoztatása milyen hatást gyakorolt a katonákra a fronton és a háború után.